

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ЧЕТВЪРТО ОТДЕЛЕНИЕ

МЕЧЕВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 323/04)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

7 юни 2011 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

07/09/2011

На основание член 44 § 2 от Конвенцията настоящото решение е окончателно, но може да претърпи редакционни промени.

По делото Мечева срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Четвърто отделение),
заседаващ в състав:

Никола Браца (Nicolas Bratza), *председател*,

Лех Гарлицки (Lech Garlicki),

Лиляна Мийович (Ljiljana Mijović),

Пейви Хирвеле (Päivi Hirvelä),

Леди Бианку (Ledi Bianku),

Здравка Калайджиева,

Небойша Вучинич (Nebojša Vučinić), *съдии*,

и Фатош Арачи (Fatoş Araci), *заместник-секретар на отделението*,

след обсъждане в закрито заседание на 17 май 2011 г.

се произнесе със следното съдебно решение, постановено на същата
дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 323/04) срещу Република България, подадена в Съда на основание чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (наричана по-нататък „Конвенцията“) от българската гражданка г-жа Росица Мечева („жалбоподателката“) на 19 декември 2003 г.

2. Жалбоподателката се представлява от г-н В. Г. Калудин, адвокат в София. Българското правителство („Правителството“) се представлява от своите агенти, г-жа М. Димова и г-н В. Обретенов от Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателката твърди, че проведеното наказателно разследване за причината за смъртта на сина ѝ г-н Александър Тодоров не е било достатъчно ефективно и не е изпълнило изискванията на процесуалния аспект на член 2 от Конвенцията.

4. На 16 юни 2008 г. председателят на отделението, на което е разпределена жалбата, решава да съобщи жалбата на Правителството. В съответствие с член 29 § 1 от Конвенцията в същото време е решено жалбата да се разгледа по същество едновременно с разглеждането на нейната допустимост.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

5. Жалбоподателката е родена през 1927 г. и живее в София. Майка е на г-н Александър Тодоров, починал на 6 юни 1998 г. в София по време на полицейска проверка.

A. Смъртта на Александър Тодоров и проведеното разследване на обстоятелствата около неговата смърт

6. На 6 юни 1998 г., към 1:30 часа сутринта, синът на жалбоподателката г-н Александър Тодоров, тогава на 37-годишна възраст, е спрял за алкохолна проверка от полицейски патрул недалеч от жилището му в София. По думите на полицаите, които се намирали на мястото (вж. параграф 13 по-долу), малко преди да се подложи на алкохолния тест, човекът изведнъж се свлякъл на земята. Малко след това смъртта на г-н Тодоров е констатирана от лекар, който се е явил на мястото, след като е бил повикан от полицейските служители.

7. В 3:05 часа следовател от Столична следствена служба се явява на мястото и прави оглед в присъствието на двама свидетели и с помощта на трима експерти, от които единият – криминалист, а другият – съдебен лекар. Той съставя протокол, който съдържа следните заключения: безжизненото тяло на г-н Тодоров се намирало на тротоара на булеварда, излегнато по гръб близо до полицейска кола; забелязвали се съвсем леки трупни петна около ушите и по врата; трупът все още не бил вкочанен и кожата на тялото била още топла при допир; забелязвала се лека драскотина на външната част на лявата предмишница, втора драскотина с размер около 1,5 сантиметра на десния лакът и убождане от игла на лявата ръка; нямало никаква друга видима следа от контузия по тялото; документите и портфейлът на г-н Тодоров се намирали върху капака на полицейската кола; неговата кола била паркирана недалеч от полицейската кола, шофьорската врата била отключена и прозорецът ѝ бил свален. Екипът на следователя прави няколко снимки на мястото и на тялото.

8. С постановление от същия ден следователят образува наказателно производство срещу неизвестен извършител за склоняване към самоубийство.

9. Тялото на починалия е поверено на съдебен лекар, който му прави след това аутопсия. Докладът от аутопсията е изготвен на 6 юни 1998 г. Външният преглед на тялото установил няколко малки драскотини на лактите и малък хематом от 2-3 сантиметра на предната част на черепа. Нямало никакви други следи от травми на корема, гръдния кош, гърба, главата и долните крайници. Вътрешният преглед

на тялото разкрил мозъчен оток и кръвонасядане във вътрешните органи. Изследванията на кръвта и на урината на починалия доказали високо съдържание на алкохол: 2,3 ‰ в кръвта и 3,3 ‰ в урината. Лекарят взема тъканни проби за последващи анализи. Той стига до заключението, че смъртта се дължи на отравяне с алкохол. На базата на наблюденията му по време на вътрешния и външния преглед на тялото, той извежда хипотези за патологични или травматични причини за смъртта. Според неговите заключения драскотините по горните крайници и хематомът на предната част на черепа могли да се дължат на удари със слаб интензитет с или в тъпи предмети и спокойно могли да бъдат обяснени със загуба на равновесие от страна на г-н Тодоров, който се намирал в нетрезво състояние. Нито едно от изброените неща не било достатъчно, за да обясни смъртния случай.

10. На 10 юни 1998 г. преписката е изпратена на военната прокуратура в София. По думите на жалбоподателката, докладът на експерта по съдебна медицина бил изпратен на военната прокуратура едва в края на месец септември 1998 г.

11. Адвокатът на жалбоподателката се запознава с доклада на експерта по съдебна медицина и с отаналите документи от преписката в края на месец септември 1998 г. На 21 октомври 1998 г., действайки от името на жалбоподателката, той се обръща към военната прокуратура с молба за извършване на допълнителни следствени действия: той иска по-специално да бъдат разпитани лицата присъствали на мястото на инцидента, както и допълнителна медицинска експертиза, която да обясни наличието на хематом на черепа на починалия. Той уточнява, че жалбоподателката възразява срещу участието на същия съдебен лекар в новата експертиза поради пропуските, които се твърди, че е допуснал по време на аутопсията на сина й. В допълнение, адвокатът на жалбоподателката предлага на следователя да му предостави дрехите с които е бил облечен г-н Тодоров в деня на смъртта си и които са били върнати на близките му след аутопсията, без да бъдат обект на никакви проби или анализи.

12. На 7 декември 1998 г. военният прокурор изпраща делото на военен следовател и му нарежда да разпита полицаите, присъствали вечерта на мястото на смъртта на г-н Тодоров. Прокурорът указва също така на следователя да разпорежи извършването на нова медицинска експертиза, ако счита, че е необходимо за установяване на фактите.

13. На 17 декември 1998 г. военният следовател разпитва четиримата полицейски служители, които са присъствали на място. Те потвърждават, че на 6 юни 1998 г. към 1:30 часа са спрели колата на г-н Тодоров за проверка. Мъжът миришел на алкохол, но останал спокоен и доброволно последвал полицаите до техния автомобил. Той

веднага признал, че бил употребил алкохол, преди да се качи в колата си. Докато всички чакали до автомобила на патрула апаратът за алкохолната проверка да заработи, г-н Тодоров изведнъж се свлякъл на земята, ударил главата си в тротоара и започнал да диша тежко. Единият от полицаите напразно се опитал да го реанимира, докато колегите му извикали бърза помощ. Лекарят, който пристигнал, се също се опитал да го реанимира, но без успех. Полицаите обяснили, че в нито един момент не са прибегнали до употребата на физическа сила срещу сина на жалбоподателката.

14. Доктор Б., лекарката, която пристигнала след сигнала на полицаите, също е разпитана в този ден. Тя обяснява, че вечерта на 6 юни 1998 г. била на смяна в кварталния медицински център. Към 2:00 часа сутринта отишла на мястото на инцидента, където намерила тялото на мъж, излегнат на тротоара. В отговор на въпроса ѝ полицаите, които присъствали на мястото на инцидента, обяснили, че мъжът бил спрял за проверка за алкохол и внезапно се свлякъл на земята. Лекарката констатирала липсата на пулс. Въпреки това тя се опитала да реанимира г-н Тодоров: поставила му инжекция адреналин в сърцето, както и система интравенозно и пристъпила към сърдечен масаж и изкуствено дишане. Малко след това пристигнал и екип на бърза помощ, който констатирал смъртта на мъжа. Тя обяснява, че не била забелязала никаква следа от насилие по тялото, и излага няколко хипотези относно причините за смъртта: черепна травма вследствие падането на тротоара; мозъчен оток вследствие на алкохолна интоксикация или комбинация от двете споменати причини.

15. На 13 януари 1999 г. военният следовател разпорежда да бъде извършена медицинска експертиза с цел да се разбере причината за смъртта на г-н Тодоров. Той поисква също така експертите да отговорят на въпроса, дали нараняванията открити по тялото на покойника биха могли да бъдат причина за смъртта на последния. Съдебният лекар, направил аутопсията на тялото, е определен да извърши експертизата заедно с трима други специалисти.

16. На 21 януари 1999 г. адвокатът на жалбоподателката отправя ново исканията си пред военната прокуратура, направени на 21 октомври 1998 г. (вж. параграф 11 по-горе), и също така иска прокурорът да зададе допълнителни въпроси на медицинските експерти относно произхода и ефекта от драскотините по горните крайници и хематома на черепа на покойника. Той освен това иска да бъдат разпитани Н. Г. – съседка на сина на жалбоподателката, и доктор К., който участвал в огледа на мястото на 6 юни 1998 г.

17. На 22 януари 1999 г. близките на починалия предоставят дрехите му на следователя, който разпорежда да бъде извършена експертиза, която да определи произхода на червеникавите петна по дрехите. В доклада си от 4 август 1999 г. експертът констатира, че

наистина става дума за човешка кръв, но подчертава, че е невъзможно да се определи кръвната група поради неправилното съхранение на дрехите от страна на близките на починалия.

18. Междувременно, на 5 февруари 1999 г., следователят разпитва жалбоподателката, сестрата на г-н Тодоров и съседката на последния – Н.Г.

Н. Г. обяснява, че на 6 юни 1998 г. сутринта след позвъняване от двама униформени полицаи, тя отворила входната врата на кооперацията. Те я попитали дали познава г-н Тодоров, а тя ги съпроводила до вратата на апартамента на последния, която била заключена. Служителите ѝ обяснили, че синът на жалбоподателката бил открит в колата си недалеч оттам и че по тялото му имало следи от удари по главата и драскотини по лактите. Полицаяте ѝ поискали координати на сестрата на г-н Тодоров и си тръгнали.

Жалбоподателката обяснява, че научила за смъртта на сина си от дъщеря си и зет си, които били уведомени от полицията.

Сестрата на г-н Тодоров обяснява, че сутринта на 6 юни била посетена вкъщи от двама полицейски служители. Те провели кратък разговор със съпруга ѝ, по време на който му съобщили за смъртта на г-н Тодоров, настъпила по време на проверка за алкохол много рано същия ден. Служителите уточнили, че не са присъствали на мястото на инцидента. А. И. отишла в службата по съдебна медицина, придружена от съпруга си, и говорила със съдебния лекар, който ѝ отказал да види тялото на брат си. Въпреки това съпругът ѝ успял да убеди медицинските помощници да го пуснат да види тялото на г-н Тодоров точно след аутопсията. Съпругът на А. И. не забелязал рани или други следи от насилие по тялото, с изключение на няколко драскотини по лактите. След това те отишли заедно до апартамента на брат ѝ, където намерили телевизора и лампата в хола включени, както и празна бутилка алкохол на ниската маса.

19. През април 1999 г. военният прокурор в София удължава срока за разследването, тъй като допълнителната медицинска експертиза все още не е извършена. На 7 юни 1999 г. той спира хода на наказателното разследване до представянето на доклад от медицинските експерти.

20. На 25 юни 1999 г. един от посочените от следователя медицински експерти извършва хистологични анализи на проби, взети от вътрешните органи на починалия по време на аутопсията на 6 юни 1998 г. Резултатите от тези анализи доказват артериосклероза на коронарните съдове и изменения в миокарда, които се дължали на инфаркт, както и изменения на тъканно ниво в белите дробове и в мозъка, което подкрепя тезата за инфаркт.

21. На 9 юли 1999 г. четиримата експерти изготвят доклада си. Въз основа на документите в преписката и на хистологичния анализ на пробите, взети от тялото, експертите стигат до заключението, че

смъртта се дължала на остра сърдечна недостатъчност, предизвикана от инфаркт; последният бил предизвикан на усложнение на артериосклерозата на коронарните артерии, констатирана с хистологичните анализи. Измененията на тъканно ниво, констатирани в сърцето, белите дробове и мозъка, доказвали ясно, че смъртта е била причинена от инфаркт. Високата концентрация на алкохол в кръвта и урината доказвали, че г-н Тодоров е бил в пияно състояние, а алкохолът е усилил ефекта на коронарната болест, от която той страдал, причинявайки дисфункция на нервната, ендокринната и сърдечно-съдовата системи. Според експертите нараняванията по лактите могли да се дължат на падането на тротоара. Колкото до хематома на черепа, експертите не били в състояние да определят със сигурност нито неговия произход, нито точния момент на появата му. Все пак те считат, че хематомът би могъл да бъде причинен от удар с тъп предмет, например при влизането на г-н Тодоров в колата му или при излизане от същата. Във всеки случай ударът, който е причинил въпросния хематом, не е причинил нито черепна травма, нито мозъчна контузия.

22. На 26 юли 1999 г. военният следовател разпитва съпруга на А. И. Той потвърждава, че е бил в службата по съдебна медицина, придружен от съпругата си, малко след аутопсията и е успял да види тялото на г-н Тодоров, по което не е имало никакви следи от физическо насилие, с изключение на няколко драскотини по лактите.

23. Следователят установява самоличността на полицаите, които са посетили кооперацията на г-н Тодоров и са се срещнали с Н. Г. На 5 август 1999 г. той прави очна ставка на двамата полицейски служители с Н. Г. В края на срещите Н. Г. оттегля първоначалните си показания (вж. параграф 18 по-горе) и обяснява, че полицаите, с които се била срещнала на 6 юни 1998 г., не били уточнили нито къде, нито как са открили г-н Тодоров, а само са споменали, че с него се е случил инцидент.

24. На неуточнена дата в началото на 2000 г. адвокатът на жалбоподателката се запознава с всички документи по преписката. На 2 февруари 2000 г. той иска от военната прокуратура да разпорежи извършването на няколко допълнителни следствени действия. Той иска по-специално допълнителна медицинска експертиза, която да отговори на следните въпроси: петната от кръв по дрехите на г-н Тодоров съвпадат ли с местата на нараняванията, констатирани по тялото му; на една от снимките на тялото може ли да се отличи синина на дясната буза; възможно ли е хематомът на предната част на черепа да е причинен от падане на тялото и от съприкосновението на главата с тротоара; какви са били данните, съдържащи се в доклада от аутопсията на 6 юни 1998 г., които потвърждавали тезата за инфаркт, изложена от експертите при втората медицинска експертиза; какво е

било влиянието на времето по отношение на качеството на взетите на 6 юни 1998 г. проби от дрехите и в тази връзка – доколко са достоверни хистологичните анализи на тези проби. Той иска разпит на съдебния лекар, който е участвал в огледа на местопроизшествието на 6 юни 1998 г. (вж. параграф 7 по-горе). Исква също така копие от доклада за хистологичните анализи, за да ги предостави на експерт по свой избор. На 10 март 2000 г. адвокатът на жалбоподателката поисква въпросните проби, за да ги предостави на експерта, когото възнамерявал да ангажира. Той изисква също така да бъде извършена ексхумация на тялото.

25. С постановление от 14 април 2000 г. военният прокурор стига до заключението, че г-н Тодоров е починал вследствие на инфаркт, настъпил по време на проверка, направена му от полицейски патрул, и че полицаите, които са присъствали на местопроизшествието, са направили всичко необходимо, за да го реанимират. Те не са замесени в смъртта на сина на жалбоподателката. Прокурорът основава своите заключения на всички доказателства, събрани в хода на разследването: показанията на четиримата полицаи и на д-р Б., заключенията на колективната експертиза, хистологичните анализи на пробите от вътрешните органи на тялото и протокола от аутопсията, показанията на сестрата на починалия и на съпруга ѝ, както и показанията на Н. Г. и очните ставки между нея и двамата полицейски служители.

26. Прокурорът отхвърля исканията за допълнителни разследващи действия, формулирани от страна на адвоката на жалбоподателката през февруари и март 2000 г. Анализите на пробите от дрехите на починалия доказвали, че е имало следи от кръв по тях, но било невъзможно да се определи кръвната група. Медицинските експертизи били доказали, че по лицето на г-н Тодоров не е имало синини. Колективната медицинска експертиза била отговорила на въпроса каква е била причината за смъртта и това заключение е било добре мотивирано и основано на събраните по време на разследването доказателства. Не било необходимо да бъде разпитан съдебния лекар, който участвал в огледа на местопроизшествието сутринта на 6 юни 1998 г., тъй като неговите бележки се съдържали в протокола от огледа и не противоречали на последващите заключения на медицинските експерти. Що се отнася до молбата за получаване на тъканните проби, взети от тялото, то прокурорът уточнява, че този въпрос би следвало да се отправи към службата по съдебна медицина, която ги съхранява.

27. Военният прокурор стига до заключението, че преписката следва да бъде изпратена на Софийската районна прокуратура: делото вече не е от неговата компетентност, тъй като събраните доказателства са доказали, че полицаите не са замесени в смъртта на г-н Тодоров.

Б. Жалбите, подадени от жалбоподателката след края на разследването

28. Жалбоподателката обжалва постановлението от 14 април 2000 г. пред Военно-апелативна прокуратура. На 25 юли 2000 г., произнасяйки се по жалбата на заинтересованата, военният апелативен прокурор потвърждава фактическите и правните заключения на нисшестоящия военен прокурор, но констатира, че последният е пропуснал да прекрати формално висящото пред него предварително производство.

29. На 31 юли 2000 г. софийският военен прокурор прекратява формално висящото пред него предварително производство и изпраща делото на Софийската районна прокуратура.

30. На 28 декември 2000 г. Софийската районна прокуратура прекратява наказателното производство срещу неизвестен извършител с мотива, че събраните доказателства доказват, че жалбоподателят е починал от инфаркт. Това постановление е изпратено на висшестоящия прокурор, който да провери неговата правилност. На 9 януари 2001 г. той потвърждава постановлението от 28 декември 2000 г., възприемайки изцяло заключенията относно смъртта на г-н Тодоров. На 25 януари 2001 г. Софийски градски съд потвърждава постановлението на прокуратурата. Съдът приема, че заключенията на прокуратурата се основават на събраните по време на разследването доказателства и че прокурорите са взели решенията си съобразно нормите на вътрешното право. Заинтересованата получава копие от постановленията на гражданските прокурори и от Софийски градски съд през август 2001 г.

31. Междувременно жалбоподателката обжалва постановлението от 31 юли 2000 г. на военния прокурор пред прокурора на Върховния касационен съд. На 7 май 2001 г. прокуратурата към Върховния касационен съд констатира, че обжалваното постановление на военния прокурор не е мотивирано и му указва да го отмени и да се произнесе с ново мотивирано постановление.

32. На 26 септември 2001 г. военният прокурор в София прекратява воденото от него разследване с мотива, че няма данни, от които да се заключи, че полицаите са извършили престъпление. Прокуратурата излага отново съображенията си, изложени в постановлението от 14 април 2000 г. (вж. параграфи 25 и 26 по-долу).

33. На 12 октомври 2001 г. жалбоподателката обжалва това постановление пред военния съд в София. Тя изтъква по-специално противоречието между заключенията на аутопсията и тези на колективната медицинска експертиза по отношение причината за смъртта на сина ѝ и набляга още веднъж на въпросите, повдигнати от нея в молбата ѝ до военната прокуратура през февруари 2000 г. (вж. параграф 24 по-горе). Тя изтъква обстоятелството, че пробите, взети от

тялото на сина ѝ, са били анализирани едва една година след аутопсията и изразява съмнение относно достоверността на резултатите от тези анализи. Също така произходът на синината на челото на починалия не е бил установен.

34. С решение от 8 март 2002 г. военният съд в София отхвърля жалбата на жалбоподателката с единствения мотив, че делото било прекратено от Софийски градски съд на 25 януари 2001 г. Жалбоподателката обжалва това решение.

35. На 30 април 2002 г. военният апелативен съд обезсилва решението на долната инстанция с мотива, че последният е следвало да разгледа жалбата на жалбоподателката по същество. Делото е върнато на долната инстанция да ново разглеждане.

36. На заседанието на 25 ноември 2002 г. военният съд в София констатира, че разследването има пропуски и връща делото на военната прокуратура, за да попълни пропуските.

37. С постановление от 26 юни 2003 г. военният прокурор още веднъж прекратява разследването със същите мотиви като тези, изложени в постановленията от 14 април 2000 и 26 септември 2001 г. Жалбоподателката обжалва това постановление пред военния съд в София.

38. С решение от 24 юли 2003 г. военният съд в София констатира, че наказателното производство, образувано срещу неизвестен извършител, е прекратено от Софийски градски съд. Съдът отхвърля жалбата на жалбоподателката и прекратява производството. Съобразно новите разпоредби на член 237 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г. това решение на съда не подлежи на обжалване.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО

39. Съгласно чл. 388 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г. наказателните дела срещу служители на Министерството на вътрешните работи са били подсъдни на военните съдилища. В тези случаи предварителните производства са били поверявани на следователи и военни прокурори.

40. По време на въпросния период вътрешното право относно прекратяването на наказателното производство (чл. 237 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г.) е било изменяно няколкократно.

41. До 1 януари 2000 г. постановленията на прокурорите, с които се прекратяват наказателните производства, са могли да бъдат оспорени от заинтересованите единствено пред висшестоящите прокурори.

42. Изменението от 1 януари 2000 г. на Наказателно-процесуалния кодекс въвежда система за служебен контрол на този тип постановления на прокуратурата. Постановлението, с което се

прекръпява производството, и делото се изпращат на висшестоящия прокурор, който следва да се произнесе относно правилността на постановлението и неговите фактически и правни констатации в срок от седем дни. В случаите, когато постановлението на висшестоящия прокурор потвърждава постановлението на нисшестоящия, делото служебно се изпраща на компетентния съд. Той се произнася по правилността на постановленията на прокуратурата по смисъла на вътрешното право и проверява дали прекръпяването на наказателното производство е достатъчно мотивирано. Първоинстанционният съд се произнася в отсъствието на заинтересованите страни и решението му е окончателно.

43. Изменението на същия кодекс от 27 април 2001 г. изоставя системата за автоматичен контрол на постановленията за прекръпяване. То дава възможност на заинтересованите да оспорят този тип постановления пред първоинстанционния съд. Разпоредбите на вътрешното право от това време не забраняват обжалването на решението на първоинстанционния съд пред горната съдебна инстанция.

44. След изменението на Наказателно-процесуалния кодекс от 30 май 2003 г., чл. 237 изрично забранява обжалването на решение на първоинстанционния съд, което потвърждава постановление на прокуратурата, с което се прекръпява наказателно производство.

ПРАВОТО

I. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 2 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

45. Жалбоподателката твърди, че проведеното разследване на смъртта на сина ѝ – г-н Александър Тодоров не е било достатъчно ефективно по смисъла на чл. 2 от Конвенцията, гласящ в отнасящата се към случая част, както следва:

„Правото на живот на всеки се защитава от закона. (...)“

A. Допустимост

46. Съдът констатира, че жалбата не е очевидно необоснована по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията и че не се сблъсква с никакъв друг мотив за недопустимост. Следователно е уместно да я обяви за допустима.

Б. По същество

1. Становища на страните

47. Жалбоподателката твърди, че разследването, водено от прокуратурата и военния следовател, което е имало за цел да изясни обстоятелствата около смъртта на сина ѝ, не е било достатъчно ефективно. Тя счита, че множеството пропуски на органите, отговорни за разследването, правят съмнително заключението им, че смъртта на Александър Тодоров се дължи на инфаркт.

48. На първо място заинтересованата изтъква, че съдебният лекар, извършил аутопсията на тялото, и колективът от медицински експерти са посочили различни причини за смъртта на сина ѝ: докладът от аутопсията указвал като основна причина интоксикацията с алкохол, докато докладът от експертизата констатирал сърдечна недостатъчност, настъпила в резултат на инфаркт. По време на разследването тя поставила въпроса, дали в доклада от аутопсията се съдържали данни, които потвърждавали констатацията на колектива от експерти по отношение причината за смъртта, но не получила задоволителен отговор.

49. По-нататък жалбоподателката счита, че съдебният лекар и следователят са пропуснали да съберат важни веществени доказателства по време на разследването. Като пример тя изтъква пропуската на лекаря да посочи в доклада от експертизата от кои вътрешни органи е взел тъканни проби, закъснението на следователя да вземе дрехите на сина ѝ и да накара да анализират следите от кръвта, които се намирали по тях, мълчаливия отказ да се пристъпи към ексхумация на тялото. Некоректната работа на отговорните за предварителното производство органи и сроковете на експертите за изготвяне на докладите са забавили значително разследването.

50. Заинтересованата счита, че няколко от въпросите, които е поставила по време на разследването, не са били разгледани от отговорните за разследването органи: различието в заключенията на медицинските експертизи относно причината за смъртта; молбата за ексхумация на тялото; отсъствието на синини по главата на сина ѝ, независимо от твърденията на полицаите, според които той си бил ударил главата в тротоара, свличайки се изведнъж на земята; невъзможността да се определи произхода на хематома върху предната част на черепа на починалия и връзката на това нараняване със смъртта на сина ѝ; въпроса за това какво е било влиянието от продължителното съхранение на тъканните проби от вътрешните органи по време на аутопсията, предвид че са били анализирани години по-късно; отказа да бъдат предоставени въпросните проби на заинтересованата, с цел да им бъде направен биологичен анализ от посочен от самата нея експерт.

51. Жалбоподателката счита, че не е била привлечена да участва достатъчно в разследването на смъртта на сина си. Поради удължения срок и множеството изменения на вътрешното законодателство, тя не е

била изслушана от националните съдилища в рамките на производствата по оспорване прекратяването на наказателните производства от прокуратурата.

52. Правителството се противопоставя на становището на заинтересованата. То счита, че разследването на смъртта на сина на жалбоподателката е проведено бързо, ефективно и е приключило с добре мотивирани заключения.

53. То твърди, че всички необходими за разследването действия са били извършени: били са разпитани няколко свидетеля и са били направени очни ставки между някои от свидетелите; била е извършена аутопсия на тялото, била е извършена и колективна медицинска експертиза. Всички тези разследващи действия са позволили на отговорните за разследването органи да възстановят събитията, свързани със смъртта на Александър Тодоров.

54. Правителството твърди, че колективът от медицински експерти е определил точната причина за смъртта на сина на жалбоподателката – остра сърдечно-съдова недостатъчност, която се дължала на инфаркт на миокардата и била усложнена от високата концентрация на алкохол в кръвта му. С оглед на това заключение, след като били взети предвид всички доказателства, събрани по време на разследването, както и с оглед липсата на данни за евентуални насилствени действия, понесени от сина на заинтересованата преди смъртта му, прокуратурата е прекратила наказателното производство срещу неизвестен извършител.

2. Преценката на Съда

а) Основни принципи

55. Съдът припомня, че задължението за защита правото на живот, наложено от чл. 2 на Конвенцията, във връзка с общото, съгласно чл. 1, задължение на държавата да „осигурява на всяко лице под нейна юрисдикция правата и свободите, определени в (...) Конвенцията“, имплицитно изисква, когато употребата на сила от държавен служител е довела до смърт на човек, да бъде проведено официално и ефективно разследване (*Маккер срещу Обединеното кралство (McKerr c. Royaume-Uni)*, № 28883/95, § 111, ЕСПЧ 2001-III).

56. Съгласно установената практика на Съда задължението да бъде проведено ефективно разследване е налице и когато не е установено, че смъртта е предизвикана от държавен служител. Не е от решаваща роля и обстоятелството дали членовете на семейството на починалия или други лица са подали, или не, жалба във връзка с неговата смърт: простият факт, че властите са били информирани за смъртта на дадено лице, настъпила при подозрителни обстоятелства, е достатъчен *ipso facto*, за да е налице задължението за провеждане на ефективно

разследване на събитията, свързани с този смъртен случай (*Танрикулу срещу Турция (Tanrikulu c. Turquie)* [ГК], № 23763/94, § 103, ЕСПЧ 1999-IV ; *Слимани срещу Франция (Slimani c. France)*, № 57671/00, § 30, ЕСПЧ 2004-IX (откъси)).

57. Тук не става дума за задължение за резултат, а за средства. Ефективността на разследването изисква властите да предприемат всички възможни действия, за да осигурят събирането на доказателства относно съответните факти, в това число, наред с останалото, показания на очевидци, експертизи и, когато е целесъобразно, аутопсия, която е в състояние да осигури ясна и пълна представа за раните и обективен анализ на клиничните заключения, и по-специално на тези относно причината за смъртта. Всеки недостатък на разследването, който отслабва неговата способност да установи причината за смъртта или отговорностите, рискува да го отклони от този стандарт. (*Маккер*, горесцитирано, § 113).

58. В този контекст имплицитно се извежда изискване за бързина и разумно усърдие. От съществено значение е, когато смъртта е настъпила в спорна ситуация, разследването да се проведе своевременно, тъй като времето неизбежно намалява количеството и качеството на наличните доказателства, а непроявяването на старание буди съмнение относно добросъвестността при разследването и удължава изпитанието, през което преминава семейството на починалия (*Пол и Одри Едуардс срещу Обединеното кралство (Paul et Audrey Edwards c. Royaume-Uni)*, № 46477/99, § 86, ЕСПЧ 2002-II).

59. Що се отнася до служителите, натоварени с разследването, ефективността изисква на първо място отговорните за провеждането на разследването лица да са независими от тези, които евентуално са свързани със смъртния случай: от една страна, те не трябва да се намират в йерархическа или институционална подчиненост и от друга, трябва да бъдат практически независими (вж. например горесцитираните решения *Слимани*, § 32, *Макер*, § 112, *Пол и Одри Едуардс*, § 70).

60. Обществото трябва да има право на адекватен надзор върху разследването или неговите резултати, така че да може да потърси отговорност, както на практика, така и на теория. Необходимата степен на обществен контрол може да варира в различните ситуации. Във всички случаи обаче близките на жертвата трябва да бъдат включени в процедурата до степента, необходима, за да защитят своите законни интереси (вж. например *Огюр срещу Турция (Oğur c. Turquie)* [ГК], № 21594/93, § 92, ЕСПЧ 1999-III, *Хю Джордан срещу Обединеното кралство (Hugh Jordan c. Royaume-Uni)* от 4 май 2001 г., № 24746/94, § 109).

б) Прилагане на тези принципи в дадения случай

61. Съдът отбелязва в самото начало, че още в деня на смъртта на г-н Александър Тодоров е образувано наказателно производство срещу неизвестен извършител за склоняване към самоубийство (вж. параграф 8 по-горе). След първите следствени действия следственото дело е изпратено на военната прокуратура в София, която от своя страна е поверила предварителното производство на военен следовател (вж. параграфи 10 и 12 по-горе). Следствените действия, извършени от следователя, са имали за цел да отговорят на въпроса, дали полицаите, които са проверили сина на жалбоподателката, са били замесени в смъртта му.

62. Наказателното производство е образувано на 6 юни 1998 г. и всички следствени действия, извършени в неговите рамки, са осъществени до 14 април 2000 г., датата, на която военната прокуратура е приела, че не е налице основание за търсене на наказателна отговорност на полицаите и че смъртта се е дължала на остра сърдечно-съдова недостатъчност, настъпила вследствие на инфаркт (вж. параграфи 7 – 25 по-горе). Съдът приема, че въпросният период не изглежда прекалено дълъг. Той не пропуска обстоятелството, че колективната медицинска експертиза е била разпоредена през януари 1999 г., а експертите са изготвили доклада си едва шест месеца по-късно, което е причинило кратко прекъсване на следствието (вж. параграфи 15, 19 и 21 по-горе). Съдът не счита, че това забавяне само по себе си е попречило дотолкова на разследването, че да го направи неефективно.

63. Жалбоподателката не е повдигнала въпроса за независимостта и безпристрастността на органите, които са провели разследването на смъртта на сина ѝ. В светлината на фактите, с които разполага, Съдът от своя страна не открива никакъв знак за евентуално пристрастие или отсъствие на независимост от страна на следователите и гражданските и военните прокурори, които са работили по това дело.

64. На следващо място Съдът отбелязва, че властите са предприели спешни следствени действия, в същия ден, в който е констатирана смъртта на г-н Тодоров. Те са имали за цел да запазят веществените доказателства за установяване на фактите по случая. На мястото на инцидента е бил осъществен оглед един час след смъртния случай. По време на този оглед следователят е бил подпомаган от екип, състоящ се от съдебен лекар и от експерт по криминология. Били са направени няколко снимки и е бил съставен протокол (вж. параграф 7 по-горе). Също така малко по-късно през деня на 6 юни 1998 г. е била направена аутопсия на тялото в службата по съдебна медицина: съдебният лекар е направил пълни вътрешни и външни изследвания на тялото; той е описал външните и вътрешните наранявания, които е наблюдавал; направени са изследвания на кръвта и урината; взети са също така

проби от различни вътрешни органи. На базата на своите наблюдения и на резултатите от изследванията на кръвта и урината съдебният лекар е определил като причина за смъртта интоксикацията с алкохол (вж. параграф 9 по-горе).

65. Органите на следствието са събрали няколко вида доказателства, които са допринесли да се изяснят събитията около смъртта на сина на жалбоподателката и да се определи точната причина за неговата смърт. Разпитани са свидетели очевидци (вж. параграфи 13 и 14 по-горе), както и самата жалбоподателка и другите близки роднини на починалия (вж. параграфи 18 и 22 по-горе). Пробите от вътрешните органи са изследвани, а резултатите от тези анализи са предадени на колектив от медицински експерти, който стига до заключението, че смъртта е причинена от инфаркт (вж. параграфи 20 и 21 по-горе).

66. Пробите от дрехите на починалия също са изследвани, но резултатите не са окончателни поради неправилното съхранение на доказателствата от близките на жертвата (вж. параграф 17 по-горе). Съдът намира, че това е можело да бъде избегнато, ако разследващите органи са били реализирали въпросните анализи преди да върнат дрехите на починалия на близките му (вж. параграф 11 по-горе, в края). В светлината на другите медицински доказателства, събрани по време на предварителното производство (виж параграфи 68 и 70 по-долу), Съдът не счита, че този пропуск на властите е могъл да компрометира ефективността на проведеното в дадения случай разследване.

67. Заинтересованата от своя страна оспорва заключението, до което е стигнало разследването, а именно констатацията, според която синът ѝ бил починал вследствие на инфаркт, предизвикан от остра сърдечно-съдова недостатъчност. Тя изтъква, че това заключение на колектива от медицински експерти се различава много от хипотезата на съдебно-медицинския експерт, извършил аутопсията на тялото на сина ѝ на 6 юни 1998 г., според когото смъртта се дължала на интоксикация с алкохол.

68. Съдът не споделя позицията на жалбоподателката, според която противоречието между двата медицински доклада хвърля съмнение относно достоверността на заключенията на колективната експертиза, мотивирала решението за прекратяване на следствието. Той отбелязва, че докладът от втората медицинска експертиза е изготвен от колектив от четирима специалисти, в това число съдебният лекар, който е извършил аутопсията на тялото. За да оформят становището си, експертите са разполагали с всички събрани по време на следствието доказателства, както и с резултатите от хистологичния анализ на взетите проби от вътрешните органи на тялото на починалия в деня на неговата аутопсия (вж. параграф 21 по-горе). По мнение на Съда резултатът от всички тези обстоятелства е, че са направили

заклученията на втората медицинска експертиза много по-достоверни от хипотезата, изложена от съдебния лекар след аутопсията. Впрочем, следва да се отбележи, че ако и накрая голямата концентрация на алкохол в кръвта да не е посочена като главна причина за смъртта на лицето, то колективът от експерти е приел, че това силно е попречило на функционирането на сърдечно-съдовата система и следователно е изиграло роля на влошаващ фактор (вж. параграф 21 по-горе).

69. Съдът отбелязва, че заинтересованата е изразила съмнение относно достоверността на хистологичните анализи на пробите, взети от тялото на починалия, и е поискала да получи тези проби, за да ги предостави на експерт по свой избор. В постановлението си от 14 април 2000 г. военният прокурор ѝ указва, че тя следва да се обърне към службата по съдебна медицина, която съхранява пробите (вж. параграф 26 по-горе, в края). Жалбоподателката не е уточнила дали тя действително се е обърнала към службата по съдебна медицина, за да получи въпросните проби.

70. Що се отнася до хипотезата за насилствена смърт, която, изглежда, се подкрепя от жалбоподателката, Съдът отбелязва, че единствените външни наранявания, открити по тялото, са няколко леки драскотини по лактите и малък хематом на предната част на черепа (вж. параграфи 7 и 9 по-горе). Нито лекарят от спешната помощ, който се е опитал да реанимира г-н Тодоров, нито съпругът на сестра му са забелязали следи от физическо насилие по тялото (вж. параграфи 14 и 22 по-горе). Както докладът от аутопсията, така и този от колективната медицинска експертиза съдържат заключението, че въпросните външни наранявания не са причина за смъртта на лицето и не биха могли да я провокират (вж. параграфи 9 и 21 по-горе, в края). С оглед на тези доказателства Съдът счита, че заключението на следствените органи, според което в дадения случай не става дума за насилствена смърт, не изглежда нито прибързано, нито лишено от основание.

71. Що се отнася до участието на заинтересованата в даденото следствие, съдът отбелязва, че жалбоподателката е била подпомагана от адвокат по време на цялото предварително производство, както и в рамките на процедурите, които го последвали. Нейният представител е имал достъп до всички документи по делото (вж. параграфи 11 и 24 по-горе). Уважено му е било искането за призоваване и разпит на някои свидетели (вж. параграфи 11, 13, 14, 16 и 18 по-горе). Освен това следователят е извършил някои от следствените действия, които представителят на жалбоподателката е предложил (вж. параграфи 11 и 15 по-горе). Вярно е, че следователят и прокуратурата не са разпоредили извършването на всички следствени действия, предложени от жалбоподателката. Все пак в светлината на информацията, с която разполага, Съдът счита, че властите са извършили действията, необходими за установяването на фактите в

дадения случай, и не ги вини, че не са уважили всички искания на жалбоподателката от момента, в който са разполагали с достатъчно доказателства, позволяващи им да заключат, че смъртта на г-н Александър Тодоров се е дължала на патологична причина. От друга страна, военният прокурор е мотивирал подробно отказа си да предприеме мерките, предложени от жалбоподателката, в последователните постановления за прекратяване (вж. параграфи 26, 32 и 37 по-горе).

72. Накрая Съдът отбелязва, че въпреки множеството изменения на чл. 237 от Наказателно-процесуалния кодекс във въпросния период (вж. параграфи 40 – 44 по-горе), решението на прокуратурата да прекрати наказателното производство е обект на съдебен контрол по отношение на неговата правилност. С решение, постановено на 25 януари 2001 г., Софийски градски съд възприема изцяло заключенията на прокуратурата и по-специално това относно причината за смъртта на сина на жалбоподателката (вж. параграф 30 по-горе).

73. В заключение, след като взе предвид всички относими към дадения случай обстоятелства, Съдът счита, че разследването на обстоятелствата около смъртта на сина на жалбоподателката е удовлетворило критериите за ефективност, наложени от процесуалния аспект на чл. 2.

74. Следователно не е налице нарушение на тази норма от Конвенцията.

ПО ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО:

1. *Обявява* жалбата за допустима;
2. *Постановява*, че не е налице нарушение на член 2 от Конвенцията.

Изготвено на френски език и съобщено писмено на 7 юни 2011 г. съгласно член 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Фатош Арачи
Заместник-секретар

Никола Браца
Председател